

Review of World Literature in High School Persian Textbooks of 2020-2021 in Terms of Content and Rhetoric

Nahid Asakereh *, 1, Parviz Sheibani²

1 .Master of Persian language and the official secretary of education of Bandar Imam Khomeini, Iran

2 .PhD in Persian language and literature and assistant professor at Farhangian University, Shiraz, Iran

ABSTRACT

Keywords:

Persian books
world literature
content analysis
middle school.

.nahid.ask74@gmail.com

Background and Objectives: The In the curriculum of Iran, the Persian lesson and its book are very important as the most important means of teaching the official language; Especially in the middle school period, which is the prelude to the entry of students into career fields or continuing their studies in higher education, and due to the expansion of their mental and spiritual ability at this age, Persian books of this stage can be the basis for their wider connection with outstanding literary works and encouragement to study. Be the next In addition to this, familiarity with world literature can become the basis for students' familiarity with the thoughts and themes of world literary masterpieces. Therefore, the current research is trying to analyze the content of the examples of world literature included in the Persian books of this period and show what content the works included in these books have and the styles and arrays What is the literature used in them? The results obtained from the researcher's investigation indicate that the themes and content used in selected works of world literature are mostly dedicated to moral foundations, self-improvement, love and affection, sustainability politeness, displacement and fighting oppression.

ISSN (Online): DOI: 10.48310/rpllp.2024.15311.1132

Received: 1402/09/04

Reviewed: 1402/10/03

Accepted: 1402/10/21

PP: 24

Citation (APA): Nahid, A. Parviz, S. (2023). Review of World Literature in High School Persian Textbooks of 2020-2021 in Terms of Content and Rhetoric. *The Journal of Research in teaching Persian language and literature*, 4 (2), 75-98.

 <https://doi.10.48310/rpllp.2024.15311.1132>

بررسی ادبیات جهان در کتاب‌های فارسی متوسطه سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ از نظر محتوا

مقاله پژوهشی / مروری

ناهید عساکره*، پرویز شیپانی^۲

۱. کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی و دبیر رسمی آموزش و پرورش بندر امام خمینی

۲. دکترای زبان و ادبیات فارسی و استادیار دانشگاه فرهنگیان شهید رجایی شیراز

چکیده

استفاده از ادبیات جهان در برنامه درسی ایران و درس فارسی و کتاب آن به‌عنوان مهم‌ترین ابزار آموزش زبان رسمی اهمیت بسیاری دارد؛ بخصوص در دوره متوسطه که مقدمه ورود دانش‌آموزان به عرصه‌های شغلی یا ادامه تحصیل در آموزش عالی است و به سبب گسترش قابلیت ذهنی و روحی آنان در این سن کتاب‌های فارسی این مقطع می‌تواند زمینه‌ساز ارتباط گسترده‌تر ایشان با آثار برجسته ادبی و ترغیب به مطالعات بعدی باشد. علاوه بر این آشنایی با ادبیات جهان می‌تواند زمینه‌ساز آشنایی دانش‌آموزان با اندیشه‌ها و مضامین شاهکارهای ادب جهان شود. از این رو پژوهش پیش‌رو در تلاش است که به روش تحلیلی - توصیفی به بررسی محتوایی نمونه‌های ادبیات جهان مندرج در کتاب‌های فارسی این دوره بپردازد و نشان دهد که آثار مندرج در این کتاب‌ها دارای چه محتوایی می‌باشد و نتایج به‌دست‌آمده از بررسی پژوهشگر حاکی از آن است که مضامین و محتوای استفاده‌شده در آثار گزیده ادبیات جهان بیشتر به مبانی اخلاقی، خودسازی، عشق و محبت، ادب‌پایداری، آوارگی و مبارزه با ظلم و ستم اختصاص دارد.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به‌صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:
10.48310/rplp.2024.15311.1132

واژه‌های کلیدی:

کتاب‌های درسی
ادبیات جهان
محتوا
دوره متوسطه

۱. نویسنده مسئول

✉ nahid.ask74@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۱

شماره صفحات: ۲۴

مقدمه

در میان رشته‌های مختلف علوم انسانی ادبیات به دلیل ارتباط تنگاتنگ معنوی و فکری با لایه‌های مختلف جامعه جایگاه و نقش ویژه‌ای دارد. زبان و ادبیات ملی پیوندی ناگسستنی با هویت و میراث فرهنگی هر جامعه دارد و حامل تفکرات و ارزش‌ها و گفتمان‌های یک جامعه است. مطالعات ادبی یکی از بهترین راه‌های شناخت فرهنگ سایر جوامع بشری است.

با گسترش فضا و علوم و فناوری نه تنها ادبیات نقش و جایگاه گذشته خود را از دست نداده بلکه به صورت امری ضروری در زندگی بشر قرار گرفته است و هرچند تغییر سیما و هیئت داده، تغییر ماهیت نداده و پررنگ‌تر از گذشته فرا روی انسان مدرن قرار گرفته است.

«نظام آموزش و پرورش هر کشوری همواره مورد توجه سیاست‌گذاران کلان آن است. زیرا علاوه بر انتقال میراث فرهنگی و تجارب بشری به نسل جدید، در ایجاد تغییرات مطلوب در شناخت‌ها، نگرش‌ها و در نهایت رفتار کودکان و نوجوانان و جوانان مؤثر است. برای نیل به این اهداف در هر کشوری سرمایه‌های فراوانی برای آموزش و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان هزینه می‌شود» (صافی، ۱۳۷۳: ۱). از این رو باید برنامه‌ریزی کاملاً نظام‌مند و بر پایه‌ی رویکردهای صحیح و مبتنی بر روش‌های منطقی و کاربردی صورت گیرد تا بتواند از عهده تربیت نیروی انسانی فکور و توانا برآید. در واقع «آموزش و پرورش باید برنامه‌ریزی کند تا به رشد قوه‌ی قضاوت صحیح، مسئولیت‌پذیری، خودآگاهی و ایجاد روحیه خلاق، نقاد و متفکر در برخورد با مسائل فردی و اجتماعی بپردازد و مهم‌تر از همه، رسالت هدایت تکامل فردی و اجتماعی را در ابعاد مختلف به نحو احسن به انجام برساند» (Nadimi & Borujz, 2010).

کشور ما نیز از این امر مستثنی نیست و از آنجاکه نظام آموزش و پرورش ایران متمرکز است و برنامه درسی، کتاب و معلم، محورهای اساسی آموزش و یادگیری هستند و با توجه به آن‌که در بسیاری از موارد، «کتاب درسی یگانه وسیله‌ی آموزشی و معیار ارزش‌های تحصیلی می‌باشد. نقش محتوای آموزشی کتاب بسیار مهم تلقی شده و جای بررسی فراوان دارد» (Faradanesh & Shiran, 2017).

«طی چند سال گذشته و به لحاظ تغییر ساختار نظام آموزشی دچار تغییرات ناگهانی شد. کتاب‌های فارسی دوره متوسطه نیز در این جریان با تغییراتی همراه شدند. این کتاب‌ها دارای فصل‌بندی‌های مشخص شامل هشت فصل (ادبیات تعلیمی، ادبیات سفر و زندگی، ادبیات غنایی، ادبیات پایداری، ادبیات انقلاب اسامی، ادبیات حماسی، ادبیات داستانی و ادبیات جهان) است و در فصل آخر با عنوان «ادبیات جهان» چند متن ترجمه‌ای از متون شاعران و نویسندگان

غیرفارسی‌زبان دیده می‌شود. مؤلفان کتاب درسی در آغاز این فصل اذعان داشته‌اند که دانش‌آموزان از طریق مطالعه این فصل، با افکار مشاهیر، اندیشه‌های ملل و آثار برجسته و شخصیت‌های مشهور ادبیات جهان آشنا خواهند شد.» (Pezohesh Organization and Educational Planning, 2019).

نگاهی به فصل ادبیات جهان در این کتاب‌ها این پرسش را به وجود می‌آورد که آیا به‌راستی آشنایی با آثاری که در بخش ادبیات جهان این کتاب‌ها آمده می‌تواند دانش‌آموزان را با جریان‌های ادبی جهان و آثار برجسته آن آشنا سازد؟! اهداف برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های فارسی از ارائه فصل ادبیات جهان چیست؟

باید گفت آموزش ادبیات جهان در نظام آموزشی کشور از جهات مختلفی حائز اهمیت است:

- ادبیات جهان در جلوه‌های گوناگون خود باعث افزایش تفاهم و درک متقابل و شکل‌گیری «زبانی مشترک» بین انسان‌ها می‌شود. باید گفت آموزش ادبیات جهان در نظام آموزشی کشور از جهات مختلفی حائز اهمیت است:

- آشناسدن دانش‌آموزان با نام و برخی از نوشته‌های نویسندگان نامدار جهان
- آشنایی با فرهنگ‌های دیگر و درک آن‌ها از طریق مطالعه شیوه‌های زندگی و ارزش‌های اخلاقی ملل دیگر در متن رمان‌ها و اشعار آنان
- ایجاد زمینه مفاهمه با مردمان دیگر فرهنگ‌ها و درک تفاوت‌های انسان‌ها
- آشنایی با سبک‌های ادبی متفاوت
- تقویت قوه تخیل دانش‌آموز از طریق تصور کردن توصیفات که نویسنده از یک مکان، یک چشم‌انداز طبیعی، یک انسان و غیره می‌کند.

این تحقیق به لحاظ اینکه توصیفی - تحلیلی است با استفاده از روش کتابخانه‌ای صورت گرفت، به این صورت که شواهد ادبیات جهان در کتاب‌های فارسی دوره اول و دوم متوسطه و مرتبط از منظر محتوایی و بلاغی مطالعه و بررسی شد و داده‌های لازم از منابع مرتبط با موضوع تحقیق فیش برداری شد و از کلیه اسناد معتبر در کتابخانه‌ها و سایت‌های معتبر همچنین از پایان‌نامه‌های انجام‌شده در حوزه تحقیق و مقالات مرتبط از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی معتبر جمع‌آوری شده و بر اساس موضوع و اهداف تحقیق طبقه‌بندی شده و در نهایت به‌عنوان پایان‌نامه در قالب مدون پژوهشی ارائه شده است.

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر تغییر محتوای کتاب‌های درسی متوسطه، ایجاد مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه فرهنگیان و عواملی مانند این، باعث توجه بیشتر به پژوهش در حوزه‌ی کتاب‌های درسی

شده است باین‌حال در این راستا پایان‌نامه‌ها و مقالات همایشی بسیاری انجام‌شده که به‌نقد متون درسی پرداخته‌اند. از این میان آثار متعددی نیز به تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی متوسطه پرداخته‌اند:

- زردخشویی (۱۳۹۷) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی ساختاری و محتوایی کتاب‌های فارسی دوره دوم متوسطه» کوشیده است محتوای کتاب‌های نونگاشت را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار دهد.
 - ستاری (۱۳۹۷) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره دوم متوسطه از منظر مفهوم ادبیات بر اساس نظریه لیچ» به نقد انتخاب‌های صورت گرفته پرداخته است.
 - طاهره هاشمی‌بقا (۱۳۸۹) در پایان‌نامه خود به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی عمومی دوره متوسطه بر اساس میزان توجه به مباحث آموزش جهانی پرداخته است. حیدری، رسول (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتب درس فارسی دوره آموزش عمومی ایران برحسب میزان توجه به ادبیات جهان؛ یک رویکرد تطبیقی. در این مقاله که به زبان انگلیسی است، کتاب‌های درس فارسی دوره آموزش عمومی رسمی ایران با استفاده از روش تحلیل محتوای مضمونی و به‌صورت تطبیقی بررسی شده است تا میزان، ماهیت و نحوه ارائه ادبیات جهان در آن‌ها مشخص شود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مؤلفان کتب فارسی دوره ابتدایی در مقایسه با دو دوره متوسطه اول و دوم توجه کمتری به موضوع «ادبیات جهان» داشته‌اند.
 - سعزاده، مریم (۱۳۹۷) نقدی بر کتاب‌های نونگاشت فارسی دوره‌ی متوسطه دوم. نگارنده در این جستار بر آن بوده است تا ابتدا نقش و جایگاه ادبیات را بررسی کند، سپس به‌نقد این کتاب‌ها در چهار بخش قلمرو زبانی، محتوای فصل‌های کتاب، روان‌خوانی و درس‌های آزاد بپردازد و ضمن نگاه اجمالی به کتاب‌های پیشین، تغییر رویکرد این کتاب‌ها را به ادبیات معاصر و ادبیات داستانی نقد و واکاوی کند. همچنین، با ارائه راهکارها و پیشنهادهایی بر غنا و گستردگی کتاب بیفزاید و درعین‌حال، اشکالات عمده آن را برطرف سازد تا بستر مناسب‌تری برای درک و دریافت و التذاذ ادبی دانش‌آموزان فراهم گردد.
- اما تاکنون پژوهشی مستقل که به‌طور خاص به بررسی ادبیات جهان در کتاب‌های فارسی متوسطه (سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰) از نظر محتوا بپردازد، انجام‌نشده است و از این‌رو پژوهش حاضر تحقیقی بدیع به حساب می‌آید.

نوع پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و به روش کتابخانه‌ای است.

تحلیل محتوایی ادبیات جهان در کتاب‌های فارسی اول متوسطه:

۲.۱. آدم‌آهنی و شاپرک

آدم‌آهنی و شاپرک نوشته خانم ویتاتو ژیلینسکای متولد ۱۹۳۳ م است و ناهید آزادمنش ترجمه کرده است. این داستان از کتاب ملخ شجاع است که شامل ۴ داستان به نام‌های زیر است: «دانه برفی که آب نشد»، «ملخ شجاع»، «کرم کنجاو» و «آدم‌آهنی و شاپرک».

این داستان متنی است جذاب و خواندنی و مرتبط با عصر ارتباطات و انفورماتیک و دانش و فناوری روز. شاید بتوان گفت که آدم‌آهنی نماد انسانی سنگدل و متحجر است و قالبی بودنش نتیجه تقلید کورکورانه و بدون استدلال و بینش اوست. این نوع تقلید آدمی را هم چون ربات، خشک و ناآگاه بار می‌آورد و او را از خدمت و یاری‌رسانی به آدمیان سزاوار کمک، حتی اگر خودش هم خواهان دوستی و یاری باشد، محروم می‌سازد. از آن سو شاپرک مظهر و مصداق انسانی پرمهر و محبت است که قربانی ناآگاهی انسان‌هایی ربات صفت می‌شود. طراحان و مخترعان و برنامه‌ریزان ربات نیز سمبل استثمارگران و استعمارگرانی هستند که برای ملت‌های تحت ستم برنامه می‌ریزند و آنان را مطیع بی‌قیدوشرط خود می‌سازند. ملت‌های تحقیرشده، به‌سان ربات‌های مضحک و بی‌اختیار، به اجرای برنامه‌های استعمارگران می‌پردازند.

در داستان موردنظر شخصیت‌های اصلی آدم‌آهنی و شاپرک هستند، آدم‌آهنی احساس ندارد تنها همان چیزهایی را می‌گوید که از قبل برای او برنامه‌ریزی شده است. در همین داستان شاپرک، مهربان و باعاطفه، آدم‌آهنی را تروم عزیز خطاب می‌کند، او را دوست دارد و نوازش می‌کند. این‌گونه داستان‌ها را «داستان‌های نمادین یا سمبولیک» می‌گویند.

۲.۲. ما می‌توانیم

درس هفدهم، با عنوان «ما می‌توانیم» با نام اصلی «مراسم تدفین نمی‌توانم» اثر کلیک مورمان است که به وسیله پروین قائمی ترجمه شده است. این داستان از مجموعه داستان «نغمه عشق» انتخاب شده که پیام آن مذمت «نمی‌توانم» های زندگی و خاک‌سپاری آن‌هاست. درس «ما می‌توانیم» نمونه‌ای روان، ساده و زیبا از متون جهانی است که گذشته از هم‌خوانی فرهنگی با جامعه ایران، با دنیای ویژه‌ی دانش‌آموزان و شرایط و ویژگی‌های سنی آنان سازگار است. این داستان نیز از داستان‌های امیدبخش و انگیزه‌دهنده برای دانش‌آموزان این گروه سنی است. قصد داشت با دفن کردن نمادین «نمی‌توانم‌ها» به دانش‌آموزان بیاموزد که اراده در اعمال انسان نقشی اساسی دارد و انسان برای انجام هر کاری باید ابتدا باور داشته باشد که می‌تواند آن‌ها را انجام دهد تا موفق شود. بدین ترتیب پیام اصلی این داستان، خط زدن و حذف کردن امواج منفی و افراد ناامیدی است که انسان را در زندگی خود به یأس و ناتوانی می‌کشاند.

۲،۳. پیر دانا

آخرین داستان کتاب که «پیر دانا» نام دارد، افسانه‌ای روسی است که فتح‌الله دیده‌بان آن را به فارسی برگردانده و متأسفانه نویسنده این اثر مشخص نیست. کتاب درباره پادشاهی است که دستور قتل‌عام افراد پیر را می‌دهد، اما پسری برای آن که پدرش کشته نشود، او را درجایی از خانه پنهان می‌کند، تا این که حقیقت روشن اما ختم به خیر می‌شود.

نخستین پیام داستان پیر دانا، نصیحت و نصیحت‌شنوی می‌باشد. در ابتدای داستان می‌بینیم که پدر سه نصیحت برای پسر خود گوشزد می‌کند. یکی از عواملی که بیشتر شکست‌ها و ناکامی‌ها از آن ناشی می‌شود، «استبداد به رأی» و «خودمحوری» و «مشورت نکردن با دیگران» در مسائل مهم زندگی است. انسان در همه دوره‌های زندگی اش وقتی با مشکل مواجه می‌شود یا بر سر دوراهی قرار می‌گیرد، سخت به یاری دیگران، و رأی و نظر آن‌ها نیازمند است. بدون استفاده از تجارب دیگران، پیمودن مسیر زندگی و گذر از گردنه‌های آن سخت و دشوار است. حال اگر مشورت با افراد باتجربه و به‌اصطلاح سرد و گرم چشیده باشد، شانس موفقیت بسیار افزایش خواهد یافت. در داستان پیر دانا، با این نکته اشاره شده است که پیران دنیادیده گنج‌های ارزشمندی هستند که بایستی با احترام و اعزاز با آن‌ها رفتار نمود و از آن‌ها در اداره امور زندگی و مشورت‌دهی بهره برد.

۲،۴. پرنده آزادی

این شعر از محمود درویش شاعر مقاومت فلسطین می‌باشد. محمود درویش چهره معروف ادبیات پایداری، در ۱۳ مارس ۱۹۴۱، در دهکده‌ای از فلسطین به نام «بروه» متولد شد. او یکی از سرشناس‌ترین شاعران عرب بود که شعرهایش محصول آوارگی در فلسطین اشغالی است (2018 Al-Naqash).

شعر پرنده آزادی درباره به شهادت رسیدن محمدالدوره نوجوان فلسطینی است که بر اثر هجوم بی‌رحمانه نیروهای اشغالگر اسرائیل، در آغوش پدرش به شهادت رسید. محمد در این شعر تنها یک کودک آواره فلسطین نیست؛ بلکه در سیمای او اندوه آوارگی همه کودکان و مردم آواره فلسطین بیان شده است. دشمن آنان را از خانه‌ها و سرزمین‌شان رانده و این پرنده کوچک آشیانی جز آغوش پدر ندارد.

درویش در این شعر در وجود محمد، آرزو دارد تا ملت فلسطین به این جای‌گاه برسد. به زبان دیگر چنین راهی را در برابر ملت فلسطین می‌گشاید. در اینجا سدره المنتهی، همان آزادی و استقلال است، بیرون راندن دشمن از خانه و سرزمین است. محمد که نماد فلسطین است، باید از توفان آسمان نهراسد؛ بلکه باید پرواز کند، یعنی با توفان مقابله کند. اوج گیرد و در نهایت به آن جایگاهی برسد که سزاوارش است.

این شعر در نوع شهرهای پایداری دسته‌بندی می‌شود. شاعر در این نوع از ادبیات، به مقاومت در برابر تجاوز و حمله دشمن، مبارزه با ظلم و ستم، غم و اندوه ناشی از آوارگی، وطن‌پرستی و عشق به سرزمین مادری سخن می‌گوید.

۲.۵. کودکان سنگ

نزار قبانی شاعر بزرگ جهان عرب در سال ۱۹۲۳ در دمشق در سوریه به دنیا آمد. به اعتقاد بسیاری از منتقدان و صاحب‌نظران شعر عرب نزار قبانی چه از نظر قالب شعری و چه از نظر محتوای شعری یکی از پدیده‌های شعر نو است. از آنجایی که بیشتر اشعار او مربوط به عشق زمینی است. به همین دلیل او را «شاعر زن و عشق» لقب داده‌اند. شعرهای قبانی به چندین زبان در دنیا ترجمه شده‌اند و طرفداران زیادی دارد.

کودکان سنگ شعری از نزار قبانی (شاعر سوریه‌ای) است. این شعر که در وصف مقاومت کودکان فلسطینی در برابر اشغالگران است و جزو ادبیات پایداری محسوب می‌شود. کلمه «سنگ» بارها در شعرهای نزار قبانی بکار رفته تا بدین‌وسیله چندوجهی و چندمعنایی بودن واژه به چشم بیاید. از یک منظر، به وضعیت شکست اخلاقی در جهان عرب و بی‌تفاوتی رهبران عربی به مقاومت و انتفاضه اشاره دارد.

کلمه «سنگ» بارها در شعرهای نزار قبانی به کار رفته تا بدین‌وسیله چندوجهی و چندمعنایی بودن واژه به چشم بیاید. از یک منظر، به وضعیت شکست اخلاقی در جهان عرب و بی‌تفاوتی رهبران عربی به مقاومت و انتفاضه اشاره دارد. اشاره دیگر آن به سیستم سیاسی اعراب است که از دایره زمان و مکان خارج است. اشاره سوم به سیاست‌های منفعلانه اتحادیه عرب است در که طی نشست‌های خود به مرور زمان تبدیل به سنگ شده اندوی «سنگ» را سمبل رستگاری و آغاز دوره جدید آزادی و استقلال می‌گیرد. او معتقد است که انقلاب سنگ‌ها (انتفاضه اول) رستاخیزی در سرزمین مرده عرب بپا کرد. همین‌که می‌گوید: «کودکان فلسطینی سنگ به دست دارند» یعنی اینکه مردم فلسطین دیگر نیاز نیست که چشم امید به سران بی‌کفایت عرب داشته باشند و قهرمانان آن‌ها مشخص شده‌اند. در شعر انتفاضه وی، سنگ به‌عنوان نمادی از مقاومت تاریخی فلسطین علیه اشغالگران به شمار می‌رود

۲.۶. راه خوشبختی

جان لاپاک لرد آویبوری (۲۸ مه ۱۹۱۳-۳۰ آوریل ۱۸۳۴) بانکدار، دانشمند همه‌چیزدان و سیاست‌مدار عضو حزب لیبرال بریتانیا و اهل پادشاهی متحد بریتانیا و ایرلند بود. لاپاک خدمات شایانی به باستان‌شناسی، مردم‌نگاری، و گرایش‌هایی از زیست‌شناسی کرد.

نویسنده بر این عقیده است خوشبخت هم کسی است که از شرایط موجود و آنچه دارد، خشنودی کامل دارد. به تغییر شرایط و فراهم آمدن بی‌چون‌وچرای معیارهای خوشبختی دل خوش

نکند و خود در تلاش باشد تا با خودشناسی و تلاش به خوشبختی دست یابد. بنابراین بر اساس این تعریف ملاک، رضایت‌مندی انسان است و نه وضعیت یا شرایط محیطی خاص. توکل به خدا، استفاده از فرصت‌های امروز در زندگی، تحمل سختی‌های امروز، تلاش برای ساختن آینده، مشورت و راهنمایی گرفتن از آدم‌های پیر و باتجربه در زندگی، اندیشیدن و تأمل کردن در کارها قبل از شروع آن‌ها و تلاش و پیگیری برای کامل انجام دادن کارها راه‌های دستیابی به خوشبختی است که در این درس بازتاب شده‌اند.

۲.۷. آن‌سوی پنجره

درس «آن‌سوی پنجره» از مجموعه هفده داستان کوتاه از نویسندگان ناشناس، انتخاب شده که سارا طهرانیان آن را ترجمه کرده است. نامی که برای این داستان کوتاه می‌توان نهاد، امید است. بیمار کنار پنجره - که خود قادر به دیدن نیست و چیزی هم از عمرش باقی نمانده - به دوست بیمار خود که نمی‌تواند پنجره (دریچه‌ای به جهان) را ببیند، امید می‌دهد تا با تکیه بر آن بر بیماری‌اش غلبه کند؛ بیمار نابینا برای این که خود به آرامش برسد - که در نهایت نیز بدان دست می‌یابد - با وصف دریاچه، مرغابی، قو، کودکان (نماد زندگی و تازگی) و درختان کهن (نماد استواری)، جهانی سراسر زندگی را در برابر چشمان دوست خود قرار می‌دهد تا با کنار هم چیدن کودک و درخت پیر (آغاز و انجام، تازگی و کهن‌سالی، تُردی و صلابت)، به‌واقع دوست خود را به‌طور غیرمستقیم به پایداری فراخواند. او می‌داند که تنها محرک زنده‌بودن امید است، پس به خلق جهانی ذهنی می‌پردازد تا جوانه امید را در تن دوست خود و وجود نزار خویش بکارد.

۲.۸. آرزو

ویکتور هوگو (۱۸۸۵-۱۸۰۲م) از مشهورترین شاعران قرن نوزدهم فرانسه و از بزرگ‌ترین نویسندگان ادبای اجتماعی جهان است. وی مردی آزادمش و آزادی‌خواه و طرفدار جدی اصلاحات اجتماعی به نفع طبقات محروم و زحمت‌کش بود. «بینویان» از آثار معروفش است (2014) Hugo.

شاعر سعی کرده است بگوید، بنویسد، حرف بزند و از این طریق حس پنهان خویش را به دیگران منتقل کند. او تلاش کرده است که مخاطبانش مثل یک دوست صمیمی گوش شنوایش شوند. او می‌آموزد که باید به دوستان احترام گذاشت و برای ایشان آرامش خاطر ایجاد کرد و سعی کرده است با زبان مردم حرف بزند تا افراد جامعه را به سمتی هدایت کند که به کمال و انسانیت برسند. چراکه شاعر زبان و قلم مردم است. در بند دیگر از شنونده و خواننده می‌خواهد که همواره صبوری و شکیبایی را پیشه کند و در برابر اشتباهات دیگران بردبار باشد که حس گذشت و بخشش را در خواننده تقویت می‌کند. شاعر در بند دیگر آرزو می‌کند که انسان قدر دوران حال را بداند و معتقد است زندگی روند طبیعی خود را طی خواهد کرد. مراحل زندگی، یکی پس از دیگری از راه خواهد رسید و انسان را تشویق می‌کند که همواره در زمان حال زندگی کند و در

حسرت آینده نباشد، زیرا که دیر یا زود هر دوره پشت سر گذاشته خواهد شد، مهم این است که هر مرحله با چه کیفیتی سپری شود. او همه را دعوت می‌کند که دیگران را از وجود خود بهره‌مند سازد و از آنچه در اطرافشان است نهایت استفاده را ببرند.

۲.۹. شازده کوچولو

کتاب شازده کوچولو یکی از پرفروش‌ترین و محبوب‌ترین داستان‌های سبک کلاسیک مدرن اثر نویسنده فرانسوی آنتوان دو سنت اگزوپری است که اولین بار در سال ۱۹۴۳ و یک سال قبل از سقوط هواپیمای اگزوپری و مرگ او منتشر شده است. داستان این کتاب درباره پسر بچه‌ای به نام شازده کوچولو است که برای کسب خرد و حکمت به سراسر دنیا مسافرت می‌کند (Exupery, 2012).

رمان شازده کوچولو را می‌توان در زمره رمان‌های کوتاه اما بسیار پرمحتوا جای داد. در کتاب شازده کوچولو نویسنده به شیوه‌ای سورئالیستی به بیان فلسفه‌ی خود از دوست داشتن و عشق و هستی می‌پردازد. شازده کوچولو پرتره‌های ناخوشایند بزرگ‌سالانی را به تصویر کشیده است که به طرز ناامیدکننده‌ای تنگ‌نظرند. در مقابل این بزرگ‌سالان، کودکانی هستند که با نگرشی باز به دنیا می‌نگرند و تمایل دارند این دنیای اطرافشان را از درون خودشان کشف کنند (Mirzadeh, 2021). این کتاب به معصومیت و خرد دوران کودکی می‌پردازد که با بزرگ‌تر شدن به مرور شروع به محو شدن کرده و جای خودش را به «زرنگی» و «حیله‌گری» می‌دهد. شازده کوچولو اصرار دارد که «آدم‌بزرگ‌ها» دنیا را پیچیده‌تر از آنچه واقعاً هست می‌بینند و می‌سازند. شازده کوچولو ضعیفی که بزرگ‌سالان را نصیحت می‌کند! در نهایت شازده کوچولو به زمین رسیده و در میان چیزهای دیگر به باغ گل رزی می‌رسد و این غافلگیر و ناراحتش می‌کند چون معتقد بود گل رز در نوع خود بی‌نظیر است.

چرا شازده کوچولو قصد سفر می‌کند، تا بتوانیم آنگاه به تمامی بخش‌های هفت‌گانه برسیم و آن‌ها را باز کنیم. شازده کوچولو از یک نگاه، یک جویای حقیقت است. درست مانند سالک‌هایی که ما در ادبیات خودمان داریم. کسانی که برای رسیدن به حقیقت و آگاهی ترک دیار می‌کنند تا به آن چیزی که می‌خواهند برسند و ما دقیقه این چنین چین روحیه‌ای را در شازده کوچولو می‌بینیم. در واقع ما با یک شخصیتی روبرو هستیم، که حاضر است از تمامی آنچه دوستش دارد، دل بکند تا به آن چیزی که احساس می‌کند در زندگی‌اش باید یافت کند برسد.

در کتاب شازده کوچولو نویسنده به شیوه‌ای سورئالیستی به بیان فلسفه خود از دوست داشتن و عشق و هستی می‌پردازد. شازده کوچولو پرتره‌های ناخوشایند بزرگ‌سالانی را به تصویر کشیده است که به طرز ناامیدکننده‌ای تنگ‌نظرند. در مقابل این بزرگ‌سالان، کودکانی هستند که با

نگرشی باز به دنیا می‌نگرند و تمایل دارند این دنیای اطرافشان را از درون خودشان کشف کنند (Mirzadeh, 2021).

۲.۱۰. دو نقاش

رابرت باب فیشر (۲۱ سپتامبر ۱۹۲۲ - ۱۹ سپتامبر ۲۰۰۸)، نویسنده، نمایشنامه‌نویس و فیلم‌نامه‌نویس آمریکایی بود. فیشر، یکی از پرکارترین نویسندگان کمدی، در دهه ۱۹۵۰ بود. داستان دو نقاش از کتاب «داستان‌هایی برای فکر کردن» از رابرت فیشر انتخاب و در کتاب فارسی نهم گنجانده شد. داستان‌هایی برای فکر کردن، یکی از مجموعه طرح‌هایی است که برای رشد تفکر و یادگیری تدوین شده است.

گاهی چیزها همان‌طور که به نظر می‌رسند نیستند و با کمی دقت می‌توان دریافت که در اصل چگونه هستند. به‌طور مثال وقتی انسانی در کویر تشنه است، از دور شن‌های بیابان را به شکل برکه آب می‌بیند، ولی وقتی به آنجا می‌رسد از آب خبری نیست و فقط سراب بوده است. در این درس هم نقاش دوم آن‌قدر ماهرانه و با جزییات نقاشی پرده آخر را کشیده بود که همه فکر می‌کردند واقعاً پرده است. ولی در اصل چشمانشان آن‌ها را به اشتباه انداخته بود. نقاش دوم تصویر یک پرده را نقاشی کرده بود این کار نقاش دوم گذشته از خطای دید، خطای فکر هم بود یعنی همه فکر می‌کردند که بعد از برداشتن پرده قضاوت درباره نقاشی شروع می‌شود و همین فکر کردن باعث خطای دیدشان شده بود که ما هم در خیلی از مواقع دچار خطای دید می‌شویم.

۳. تحلیل محتوایی ادبیات جهان در کتاب‌های فارسی دوم متوسطه :

۳.۱. سپیده‌دم

«نزار قبانی» زادگاه خویش را همچون مادری مهربان برای خود می‌داند و او را خطاب کرده و وی از غم و اندوه بی‌نهایتی که ریشه در اعماق وجودش دوانیده آگاه می‌کند و از او می‌خواهد که با بازگرداندن روزهای کودکی شاعر که سرشار از خاطرات شیرین است غم و اندوه او را بزدايد و این مفهوم از لابه‌لای واژگانی چون دیوارهای مدرسه، کتاب‌ها، مرکب و گچ به‌خوبی قابل‌درک است و نیز شاید بتوان گفت در این ابیات «نزار قبانی» در ضمن آرزوی بازگشت روزهای شیرین گذشته، آرزوی حقیقی خویش را که عمران و آبادانی دوباره‌ی وطن است، طلب می‌کند. به‌عبارت‌دیگر، تأثیر تحولات سیاسی و اجتماعی گذشته بر اوضاع و احوال کنونی جامعه حزن و اندوه وی را برانگیخته و او را به بیدار کردن افراد جامعه از خواب غفلت و آگاهی از مجد و عظمت گذشته وامی‌دارد که این امر خود از مظاهر گرایش وی به مکتب ادبی واقع‌گرایی می‌باشد که در کنار احساسات رمانتیک شاعر نمود یافته است (AfkhaniAghd & Jamshidi, 2018).

۳.۲. عظمت نگاه

پل گیوم آندره ژید از نویسندگان مطرح نیمه نخست قرن بیستم و از پیشگامان مکتب سمبولیسم است نوشته‌های وی بر نویسندگانی چون ژان پل سارتر و آلبر کاموو رولان بارت اثر گذاشته است در کتاب فارسی دهم برشی از اثر فاخر او به نام «مائده‌های زمینی» آورده شده است. این اثر با قهرمانش منالک، که یادآور قهرمانان پیشینی همچون ورترو رنه است پس از انشار توجه چندانی را به خود جلب نکرد؛ اما در حوالی ۱۹۲۰ جوانان با شور و شوق به مطالعه آن پرداختند و از شهرت زیادی برخوردار شد.

آرزوی نویسندگان این است که با مطالعه کتاب «شوق پرواز به سوی خدا و عالم بالا» در انسان به وجود آید و بیشتر از این کتاب به «خودشناسی» بپردازند. ناتانائیل، همه آفریده‌ها نشانی از آفریننده خود را همراه دارند؛ اما هیچ پدیده‌ای به ذات خود و به تنهایی، نمی‌تواند آفریننده خود را آشکارا نشان دهد. همین که آفریده خاصی نگاه ما را به خود بکشد، این توجه، ما را از خدا دور می‌کند. (دلبستگی به چیزی، ما را از خدا دور می‌کند). خدا و جلوه‌های جمال او در جهان آشکار است ولی حواس مادی، توانایی شناخت او را ندارند. خداوند نیروی درک و شناخت را در وجود ما آفریده است و نیازی به یاری دیگران نیست. خودشناسی، همان خداشناسی است.

ما مسئول کارهایی هستیم که انجام می‌دهیم و این اصل ذات ما است؛ همانطور که روشنایی فسفر از خودش است (بازگشت اعمال به خود انسان). درست است بسیاری از کارها، به ما آسیب می‌رساند (ما مجازات و تنبیه می‌شویم و سختی می‌بینیم)، اما باعث بزرگی و ارجمندی ما می‌شود. جان انسان به دلیل همراه بودن با سختی‌ها، به ارزشمندی رسیده است.

۳.۳. سه پرسش

لئو تولستوی از نویسندگان نامی تاریخ معاصر روسیه به شمار می‌آید. رمان‌های جنگ و صلح و آناکارنینا تولستوی از بهترین‌های ادبیات داستانی جهان هستند. سبک نوشتن تولستوی از طریق واژه‌های جسورانه، تصاویر دقیق و زبان مستقیم است که این روش به او در انتقاد از دولت روسیه و کلیساها کمک کرد (Jafari & Alizadeh Mersht, 2018).

داستان سه پرسش داستان جالبی است. ابتدا نمادی از قدرت و ثروت به چیزی غیر از منافع خودش فکر نمی‌کند و طرح سوال فلسفی می‌کند. سپس افرادی که برای پول زندگی می‌کنند پاسخ‌های سطحی می‌دهند که او را راضی نمی‌کند، بعد پادشاه مال دنیا را رها کرده و خرجه‌ای کهنه می‌پوشد و برای کشف پاسخ سوالاتش به خرابه‌ای می‌رود...

نباید افراد بی پول، فقیر و خرابه نشین را قضاوت کرد و مهر نادانی بر آنان زد. هر کسی، دوست یا دشمن، به تو پناه آورد، تسویه حساب را بگذار برای بعد و جانش را نجات بده و کمکش کن، چون خالقش کس دیگری ست و تو حق نداری برای دیگری تصمیم بگیری. پیام اصلی داستان «سه پرسش»، غنیمت شمرده لحظات حال است که آدمی بایستی به بهترین شکل ممکن

از لحظات زندگی خویش بهره ببرد. تنها یک زمان است که بسیار ارزشمند است و آن «اکنون» است. این مهم‌ترین زمان است زیرا تنها در این زمان است که تو قدرت داری. مهم‌ترین شخص برای تو آن است که با او هستی، زیرا کسی نمی‌داند آیا با کس دیگری مرادده‌ای خواهد داشت یا خیر و مهم‌ترین کار انجام کار نیک است، زیرا انسان برای این کار به این دنیا فرستاده شده است. بنابراین داستان «سه پرسش» سرشار از آموزه‌های اخلاقی و تعلیمی است که زندگی آرام و سراسر صلح و صفایی را برای انسان به ارمغان می‌آورد.

۳،۴. مزار شاعر

فرانسوا کوپه نویسنده و شاعر قرن نوزدهم میلادی اهل فرانسه است. از آثار او می‌توان «عابر»، «فردوسی»، «برای تاج»، «صمیمیت‌ها»، «دفتر سرخ» و «فرودستان» را نام برد. درس مزار شاعر بر گرفته از شعر دو قبر است و کوبه در این شعر فردوسی را با چنگیز و تیمور مقایسه می‌کند تا بدین وسیله برتری زیبایی بر زشتی، روشنی بر سایه و بلاخره تفاوت عظیم بین ایران عظیم و امپراتوری مستبد مغول را نشان دهد. وی پس از وصف تیمور و توصیف گردشش در قبرستان، احترام این کشورگشای خونخوار را نسبت به فردوسی نشان می‌دهد و می‌گوید تیمور پس از آن که ۹ شهر توس را گشود، دستور داد تا از قتل عام مردم این شهر چشم‌پوشند؛ زیرا فردوسی شاعر ایرانی در آن جا به سر برده بود (Zandi, 2018).

آنچه بعد از مرگ نصیب انسان می‌شود، نتیجه اعمال خود انسان است، حرکت در مسیر صحیح و بدون ضایع کردن حق دیگران در دوران زندگی دنیوی، سرانجامی زیبا و لطیف خواهد داشت و قدم برداشتن در مسیر پاسخ‌دادن به هواهای نفسانی و ظلم و ستم‌کردن در دوران زندگی دنیوی، سرانجامی جز بدبختی و زیان نخواهد داشت.

با مقایسه آن چه تیمور از قبر فردوسی و چنگیز دیده است، نتیجه می‌گیریم که نیکوکاری باعث سعادت و قتل و غارت و ظلم باعث بدبختی و عذاب است و انسان بعد از مرگ نتیجه اعمالش را می‌بیند؛ به عبارتی سعادت و شقاوت اخروی انسان نتیجه اعمال او در این دنیا است. بنابراین شایسته است که آدمی در این دنیا، اعمال نیکو، مهربانی و مردم‌داری پیشه کند و از ظلم و تجاوز به حقوق دیگران پرهیز نماید تا رستگار شود.

۳،۵. خاموشی دریا

داستان خاموشی دریا اثر رایبند رانات تاگور و از مجموعه داستان «ماه نو و مرغان آواره» است که به وسیله علی پاشایی ترجمه شده است. رایبند رانات تاگور را می‌توان مبارزی شجاع دانست که به دلیل نوشته‌های تند و تیزش در باب سیاست، به یک شخصیت ملی در هند تبدیل شد. او که از منتقدان سیاست بریتانیا بود، از جوانی به سرودن شعر و نوشتن مقاله پرداخت. او برای هند شعر می‌سرود و پرداختن به سیاست به تدریج مسیر زندگی‌اش را تغییر داد (Tagore, 2017).

برای تمام نعمتهایی که در اطراف هستند و به تو سود می‌رسانند، قدردان باش؛ اما از یاد نبر چه کسی این نعمت‌ها را در اختیار تو قرار داده؛ از صاحب اصلی آن (خدا) که صبورانه و بی‌هیچ توقعی به تو لطف کرده هم تشکر کن. به نظر می‌رسد منظور از شعله، تمام امکاناتی است که انسان در این دنیا از آن‌ها استفاده می‌کند و نیازهایش برطرف می‌شود (چه از جانب انسانی دیگر نیازهایمان رفع شود و چه به کمک اشیاء) منظور از چراغدان هم خداست که درست است او بصورت مستقیم چراغ (یا همان نعمت) را به دستمان نمی‌دهد اما چون همه چیز را او آفریده، باید ابتدا از او تشکر کنیم.

اگر توقعت را زیاد کنی و به خاطر چیزهای بزرگی که نداری، ناشکری کنی، همین نعمتهایی که در اطراف هستند و به چشم تو کوچک اند، نیز از دست خواهی دادماهی‌ها در آب سکوت می‌کنند و چارپایان روی خشکی سرو و صدا دارند. پرنده‌ها در آسمان رها اند و مشغول پرواز اما انسان موجودی است که همه اینها را با هم دارد و می‌تواند از تک تکشان استفاده کند؛ او گاهی سکوت می‌کند و گاهی سخن می‌گوید و گاهی هم روحش را از هرچه تعلقات است آزاد می‌کند تا در آسمان خدایش پرواز کند. یعنی انسان از تمام موجودات برتر است چرا که هم اختیارات فراوانی در بعد جسمانی اش دارد و هم میتواند بعد روحانی اش را رشد دهد و به ملکوت برسد. بنابراین جای «غیرممکن‌ها» فقط در افکار انسان‌های ناتوان است که هیچ تلاشی از خود نشان نمی‌دهند به خیال اینکه انجام دادن آن کار، غیرممکن است.

۳،۶. تجسم عشق

جبران خلیل جبران (۱۹۳۱-۱۸۸۳) شاعر و نویسنده مشهور جهان عرب، دوازده ساله بود که به همراه مادر، برادر و خواهرانش به آمریکای شمالی مهاجرت کرد (Alfa Khoury, 1996). جبران هم مانند شاعران و نویسندگان هم دوره اش متمایل به رمانتیسیم بود، به تعبیر ویکتور هوگو، مکتب آزادی هنرو شخصیت.

از نظر خلیل جبران، کار باید با چنان عشقی انجام شود که انگار، برای معشوق و محبوب خود دارید کار می‌کنید و انگار هر کار کوچک شما را، تمام مردگانی که رفته‌اند، دارند به‌خوبی تماشا می‌کنند و کار خوب، آن است که بخشی از خود را در آن بدمید. با تمام این مشکلات، در بیشتر نوشته‌های جبران، آرامش و معنویت جریان دارد. او به نصیحت خوانندگانش می‌پردازد و می‌خواهد شکرگزاری، مهربانی و بخشندگی را در جهان ترویج کند. کتاب‌های او در سراسر جهان طرفداران خاص خودش را دارد. در روزگاری که جنگ، ظلم و ناآرامی جهان را فراگرفته است، شاید مطالعه کتاب‌های جبران، بتواند روزه‌ای به سمت آرامش و طبیعت باز کند.

جبران خلیل جبران در حکمت تجسم عشق بر این اعتقاد است که شور و شوق در زندگی غیرممکن را ممکن می‌سازد و انسان را از روزمرگی و یکنواختی زندگی رهایی می‌بخشد. عشق به

کار و انسان می‌تواند منبع انرژی و تحولات بسیاری باشد. از نظر خلیل جبران، کار باید با چنان عشقی انجام شود که انگار، برای معشوق و محبوب خود دارید کار می‌کنید و انگار هر کار کوچک شما را، تمام مردگانی که رفته‌اند، دارند به خوبی تماشا می‌کنند و کار خوب، آن است که بخشی از خود را در آن بدمید. این گونه است که جبران خلیل حقیقت زندگی را تاریکی و خاموشی می‌داند، مگر آن که شوق و نشاطی وجود داشته باشد. هدف و انگیزه است که به زندگی روح می‌بخشد و کاری که پشت آن مهر و عشق نباشد عبث و بی فایده است.

۳.۷. خوان عدل

«یوهان ولفگانگ گوته (۱۸۳۲-۱۷۴۹) متولد فرانکفورت آلمان از شاعران مکتب رمانیسم و از بزرگترین مردان ادیب قرن های ۱۸ و ۱۹ میلادی اروپا است. گوته تا نیمه اول قرن نوزدهم از شاعران پرکار بود اما به دلایل سیاسی و اقتصادی آن روزای آلمان که به دلیل منازعه با فرانسه به وجود آمده بود از آن مهم تر مرگ شیلر بود کم کم به پراکنده گویی و کو گویی دچار شد. این دلایل باعث یک انزوای معنوی در او شده بود و آشنایی او با ترجمه ی کتاب حافظ نیز بهانه‌ای برای گریز معنوی او به دنیای شرق بود» (Haddadi, 1385).

درس خوان عدل در ستایش و نعت مطلق خداوند است که اندیشه‌ها و باورهای قلبی گوته را نمایش می‌دهد. او عالم را محضر خداوند می‌داند و همه چیز را در سایه قدرت خداوند و تسلیم او می‌بیند. از نظر گوته در این نوشتار، افکار مادی هیچ بهره‌ای از معنویت نخواهد برد و روح والای انسانی چون متعالی است، جسم مادی نمی‌تواند آن را بی ارزش سازد.

خداوند ستاره‌ها را در آسمان قرار داده تا در دریاها و بیابان که هستیم بتوانیم به وسیله آن‌ها مسیر خود را پیدا کنیم. و همین نیاز ما به نگاه کردن به ستاره‌های آسمان، به ما یاد می‌دهد که همیشه نگاهمان به سوی آسمان باشد و به چیزی جز خدا فکر نکنیم تا از مسیر زندگی که مثل یک سیر و سفر است، لذت ببریم. اعتبار و ارزش در متعالی شدن روح و اوج گرفتن است و آزادگی در سایه روح متعالی به وجود می‌آید. خداوند ستارگان را در آسمان به‌عنوان نشانه قرار داده و باید نگاهمان به بالا و به عالم ملکوت و معنا باشد.

۳.۸. پرنده ای به نام آذر باد

ریچارد باخ نویسنده و خلبان امیکایی است که در سال ۱۹۳۶ در اوک پارک ایلینویز متولد شد تقریباً در اکثر نوشته‌های باخ عنصر پرواز وجود دارد او تا جای که می‌تواند خود را مقید به هیچ قیدی نمی‌کند و اجازه نمی‌دهد کسی برای افکار او عقیدش محدودیت ایجاد کند. اعتقاد باخ به توانایی انسان برای غلبه بر تقدیر و سرنوشت و رقم‌زدن آن به دست خویش است.

جاناتان لیوینگستون یک مرغ دریایی است که فکریایی متفاوت از مرغان هم‌فوج خود دارد و برخلاف آن‌ها که پرواز را وسیله‌ای برای پیدا کردن غذا و ادامه زندگی می‌دانند، جاناتان پرواز را

وسیله‌ای برای هدفی بزرگتر و رسیدن به کمال می‌داند. جاناتان می‌خواهد پرواز را به‌طور حرفه‌ای یاد بگیرد، برای این منظور تمام وقت خود را سخت به تمرین مشغول است. رفتارهای متفاوت جاناتان حتی موجب نگرانی پدر و مادرش شده و درنهایت او از فوج خود تبعید می‌شود. طردشدن جاناتان، ماجراهای جدیدی را رقم می‌زند که برای خواننده کشش و هیجان ایجاد می‌کند. جاناتان مرغی است که بارها شکست می‌خورد، خسته می‌شود، طرد می‌شود، اما قدمی از مسیر رو به هدفش به عقب باز نمی‌گردد.

آذرباد در نخستین مرحله به این می‌اندیشد که توانمندی‌هایش در پرواز، بیشتر از این است که مرغان دیگر بدان بسنده کرده‌اند، یعنی «سفری از خود» می‌آغازد تا به «خود» برسد. این سفر بی‌دریافت «آزادی» ممکن نیست؛ یعنی «ما آزاد هستیم به هر کجا که می‌خواهیم برویم و آنچه هستیم باشیم» (Bach, 1362).

آذرباد معنای حیات را تنها در جور دیگر بودن می‌فهمد و در هر مرحله، جلوه‌ای از جلوه‌های آفرینش و رازی از اسرار آن را کشف می‌کند و توانمندتر می‌شود و حتی می‌رسد به آنجا که می‌تواند محدودیت «زمان» را نیز بشکند و در یک زمان از جایی به جای دیگر برود؛ همان که در اصطلاح عرفا به آن «طی‌الارض» گفته می‌شود. در پایان داستان، جاناتان مرزهای آگاهی را درمی‌نوردد. اکنون او دیگر خود آگاهی و نور است.

۳.۹. خنده تو

ریکارد و نفتالی ریز (۱۹۰۴-۱۹۷۳) معروف به پابلو نرودا در روز دوازدهم ژوئیه ۱۹۰۴ در شهر پارال شیلی زاده شد. در شانزده سالگی به سانتیاگو پایتخت شیلی رفت و به دانشگاه تربیت معلم این شهر وارد شد و نام پابلو نرودا را برای خود برگزید (Moshemi, 1378). (نرودا شاعری بزرگ، اندیشمندی توانا و سیاستمداری متفکر بود به عقیده وی ادبیات باید تجربه‌ای شخصی و پربار باشد و آنگاه است که واقعیت و رؤیا همه با هم رخ می‌نماید و این عناصر نیرومند و مهیب باید نه تنها در رابطه با زندگی درون نویسنده که با زمانه وی ترکیب شوند و در آن سکنی گزینند (1999, Gilbert).

عشق با تمام نمودهای جسمانی و روحانی‌اش، در شعر او حضوری بسیار پر رنگ دارد صد شعر عاشقانه او مصداق کاملی از تغزل عینی و حسی است و درک او از معشوق درکی یگانه است و سبب می‌شود که نام ماتیلده هم ردیف بلقیس نزار قبانی و آیدای بامداد و مانند آن‌ها قرار گیرد که البته تعداد این معشوق‌های یگانه به رغم تعداد آثار تغزلی در دنیا چندان زیاد نیست. چرا که اغلب درک شاعر از عشق درکی یگانه و مختص او نیست و لا جرم معشوق و در نتیجه عشق ماهیتی یگانه نمی‌یابد (Bahram Parva, 2004).

حالا شاعر به معشوقش می‌گوید تو اگر همه این‌ها را از من بگیری ولی خودت باشی من هرگز نمی‌میرم، حتی اگر ظاهراً هم بمیرم، ولی روحم هم چنان زنده است؛ اما خودت و خنده‌هایت را

هرگز از من نگیر چرا که من بدون اینها قطعاً خواهم مرد. گل سرخ نماد عشق است و سوسن، شادی و نشاط؛ شاعر می‌گوید اینها را هیچ وقت از من نگیر. رنج‌ها و سختی‌های بسیاری در این دنیا کشیده‌ام و بر تجربه ام افزوده شده است.

اما با تمام این خستگی‌ها، تو که می‌خندی، تمام غم‌هایم از بین می‌رود و درهای خوشبختی روی من باز می‌شوند. شاعر، خنده معشوقش را به پرنده‌ای تشبیه کرده که در آسمان دل عاشق پرواز می‌کند و او را از غم می‌رهاند. خنده‌های تو مانند غنچه‌ای است که حتی در سخت‌ترین روزها هم می‌شکفتد و غم من را از بین می‌برد. پس اگر دیدی من روزی مجروح شدم یا جان دادم، تو همچنان بخند زیرا خنده‌های تو برای من مثل شمشیر آماده‌ای است که در میدان مبارزه آن را به دست می‌گیرم و نبرد می‌کنم.

۳.۱۰. مسافر

فریدریش شیلر دهم نوامبر سال ۱۷۵۹ میلادی در شهر مارباخ آلمان متولد شد. او بعدها در سال ۱۷۷۳ میلادی به دستور دوک وورتمبرگ، وارد آکادمی نظامی کارل اوژن شد و تحصیل در رشته حقوق را آغاز کرد. بعد از مدتی بخاطر سختی کار، به رشته پزشکی متمایل شد. هم‌زمان شیلر در آکادمی نظامی با پروفیسور آبل آشنا شد. او زیر نظر آبل فلسفه آموخت و آثار شکسپیر و رسو را خواند. آشنایی شیلر با نویسندگان مطرح جهان، فصل تازه‌ای در زندگی او ایجاد کرد. در این زمان، شیلر توانست اولین شعر خود را در مجله اشوایشه منتشر کند شیلر علاوه بر مجموعه اشعار افسانه‌ای، نمایشنامه‌های «راهزنان، توطئه فیسکو از اهالی جنوا، نیرنگ و عشق یا «خدعه و عشق»، دون کارلوس، والنشتاین، ماریا استوارت و ... را در کارنامه هنری و ادبی خود دارد.

یکی از قوانین حاکم بر جهان آفرینش، «هدفداری» و «غایت طلبی» است؛ یعنی نظام خلقت و موجودات جهان با یک تدبیر حکیمانه، به‌طور طبیعی به سمت یک مقصد غایی معین پیش می‌روند. اعتقاد به معاد و رجعت و هدفداری جهان و انسان، یکی از ارکان اساسی اعتقادات دینی به شمار می‌آید که هر دین الهی و مذهب آسمانی به آن عنایت ویژه دارد.

این حکایت در مورد بلندپروازی‌های بیهوده و پوچ و رهاکردن بلندپروازی و نیز محدودیت انسان از درک جهان بی پایان می‌باشد. پیام اصلی درس نیز، به منزل غایی و هدف نهایی زندگی دست یافتن است که انسان بایستی با همت والای خود به آن دست یابد.

۳.۱۱. عشق جاودانی

ویلیام شکسپیر، نابغه بی‌همتای ادبیات انگلیسی، در قرن شانزدهم و اوایل سده هفدهم میلادی می‌زیست. ویلیام شکسپیر یکی از بزرگترین و نام‌آورترین نمایش‌نامه‌نویسان جهان به شمار می‌رود که با خلق ۳۹ نمایشنامه شاخص به شهرت جهانی دست یافت، وی علاوه بر نمایشنامه‌نویسی،

شاعر هم بود و ۱۴۵ غزل و ۲ قصیده از خود به یادگار گذاشت، این آمار او را تبدیل به پرکارترین نویسنده سده شانزدهم کرد. لطیفه‌گویی و شوخ‌طبعی او نیز سبب شده بود تا مخاطبان شیفته بیان و کلمات او شوند. هرچند نمایشنامه‌نویسی در آن زمان چندان محبوب نبود؛ اما قشر متوسط و ضعیف جامعه به آن بسیار علاقه داشتند. در همان سال‌ها قطعات منظومی را سرود که سبب شد تا نامش بیش از پیش بر سر زبان‌ها بیفتد. او با نگارش نمایشنامه‌های برجسته‌ای چون «هملت»، «مکبث» و «شاه لیر»، نام خود را به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین ادبای تمام اعصار به ثبت رساند. (Shakespeare, 2014).

در این غزلواره شکسپیر ابتدا از پیوند رسمی ازدواج افرادی سخن می‌گوید که از فکر و احساس صادقانه‌ای نسبت به هم برخوردارند. یعنی اگر یکدیگر را قبول دارند و می‌خواهند همیشه در کنار هم باشند، از روی بی‌فکری نیست و با احساس بی‌جگانه به این نتیجه نرسیده‌اند. حرف شکسپیر این است: از من نخواهید که من آن کسی باشم که درست در لحظه عقد و ازدواج، مانع به هم رسیدن دو دل‌داده صادق بشوم. شکسپیر می‌تواند هم خودش را یکی از آن دو نفر که دارند ازدواج می‌کنند فرض کرده باشد، و هم می‌تواند خودش را جای شخص ثالثی قرار داده باشد که با پرده‌داری می‌خواهد از انجام این ازدواج جلوگیری کند.

در انتهای شعر، شکسپیر بسیار واضح نتیجه‌گیری می‌کند که اگر واقعا عشق حقیقی و صادقانه هم مانند عشق کوچه بازاری آبکی از آب درمی‌آید و خود او یک نمونه از شکست چنین عشاق پر ادعایی می‌بود، هرگز دست به نوشتن چنین شعری و اشعاری مانند این نمی‌زد. در ضمن با تجربه اولین عاشق صادق شکست خورده، دیگر هیچ مرد و حتی زنی دل به عشق نمی‌سپرد. شکسپیر در حقیقت نمی‌خواهد بگوید که هرگز او و یا کس دیگری در عشق شکست نخورده است، بلکه می‌خواهد بگوید هر شکستی در عشق ثابت می‌کند که آن عشق، عشق صادقانه نبوده که با تغییر آب و هوا و زمین و زمان از این رو به آن رو شده است و البته، شکسپیر نمی‌خواهد بگوید که از همان ابتدا می‌توان فهمید که عشاق صادق کدامند و عشاق بدلی کدام. به همین خاطر می‌گوید نخواهید که من از همان ابتدای پیوند دو عاشق به ظاهر حقیقی مخالف ازدواجشان باشم. خدا را چه دیده اید؟ شاید واقعا این دو عاشق، عاشق صادق از آب درآمدند! باید با فرض وفاداری عشاق، این ازدواج در کلیسا سر بگیرد تا بعد به گفته‌ی شکسپیر آن سرش را بتوانیم در آن دنیا جستجو کنیم.

۳.۱۲. آخرین درس

آلفونس دوده، نویسنده به نام و از بزرگان تاریخ ادبیات فرانسه و جهان به تاریخ ۱۳ مه ۱۸۴۰ دیده به جهان گشود. آلفونس دوده یکی از جریان‌سازان ادبی و یکی از بزرگ‌ترین ادبایی است که تاریخ

ادبیات جهان به خود دیده است. آلفونس دوده در جنوب فرانسه و در خانواده‌ای ثروتمند چشم به جهان گشود و دوران کودکی خود را به خوشی گذراند (Dodeh, 2013).

نیروهای بیگانه، کشور فرانسه را اشغال می‌کنند. به مردم گفته می‌شود که از آن به بعد نباید زبان ملی تدریس شود بلکه باید زبان بیگانگان در مدرسه به کودکان آموزش داده شود. داستان از زبان کودکی روایت می‌شود که تاکنون اهمیت زیادی به درس و مدرسه نداده است، معلم هم همچین. اما حال که زبانشان در خطر است و آخرین درس را باید به زبان ملی‌شان بخوانند بر عمر تلف کرده تأسف می‌خورند.

محتوای این داستان احساسات میهن دوستانه است که به شکلی زیبا و تأثیرگذار از زبان یک کودک دبستانی بیان شده است. راوی اول شخص، شخصیت اول داستان یعنی کودک دبستان است. شخصیت دوم معلم و شخصیت سوم کدخدا و به‌موازات او اهالی روستا هستند. این داستان علاوه بر پیام اصلی که حس میهن‌پرستی است. محتوای دیگری همچون پی بردن به اشتباه و پرهیز از سنت‌گرایی و میل به تغییر مثبت را در خود جای داده و به‌نوعی روحیه شجاعت را در ذهن خواننده به‌ویژه خواننده نوجوان ایجاد می‌کند. زبان روایت ساده و صمیمی است و در پایان داستان تصویری از هیجان‌ات معلم و سکوت همراه با بغض او به زیبایی تصویر شده است. نام آخرین درس از آخرین کتاب فارسی متوسطه دوم هم که با عنوان «درس آخر» آمده است اشاره ایپهای جالبی به پایان کتاب و تمام شدن مقطع دبیرستان دارد که در جای خود درخور توجه است (Alizadeh, 2019).

گفت‌وگوها در پرداخت شخصیت داستانی اهمیت زیادی دارند. اشخاص در داستان با ایجاد ارتباط با یکدیگر نظرها، عواطف، عقاید، جهان‌بینی و تصمیمات خود را به خواننده انتقال می‌دهند. گفت‌وگوهایی که حاوی لحن و لهجه‌اند و پس‌زمینه فرهنگی قومی، اجتماعی و طبقاتی اشخاص را برملا می‌کنند

۴. نتیجه‌گیری

ادبیات هر ملت، با‌تاز و چکیده بینش‌ها، احساسات و باورهای آن ملت است. مطالعه آثار ادبی جهانی نه‌تنها ما را با اندیشه و احساس دیگر ملت‌ها آشنا می‌سازد، بلکه تفاوت‌ها، وجوه مشترک، تأثیرپذیری‌ها و تأثیرگذاری‌ها را نیز آشکار می‌کند. همان‌طور که ادبیات ما، دوره‌ها و مراحل را پشت سر نهاده، ادبیات دیگر ملت‌ها نیز دوره‌هایی را گذرانده است. هدف از مطالعه ادبیات جهان، آشنایی با افکار مشاهیر، اندیشه‌های ملل و آثار برجسته و شخصیت‌های مشهور ادبیات جهان است. بررسی محتوای آثار منتخب و به‌کاررفته در کتاب‌های فارسی دوره متوسطه نشان می‌دهد که از بین انواع ادبیات تعلیمی و پس‌از آن ادبیات مقاومت بیشترین نمود را در این دوازده اثر دارد، که این با کلیت ادبیات جهان سازگاری ندارد. نکته قابل نقد دیگر، بسامد بالای متون با رنگ و صبغه عرفانی نسبت به ادبیات غنایی است و ژانر حماسی ادبیات در تمامی دروس مقاطع

تحصیلی بازتابی نداشته است. از معروف‌ترین اثر حماسی جهان گلیگمش و ایللیاد و ادیسه هیچ متنی در کتاب‌های فارسی و در فصل ادبیات جهان وجود ندارد. که کاملاً گزینشی است و تصویر نادرستی از ادبیات جهان به مخاطب می‌دهد. همچنین یک شاعر عاشقانه سرا مثل نزار قبانی به‌عنوان شاعر مقاومت به دانش آموزان معرفی می‌شود که با اهداف مندرج در فصل ادبیات جهان منافات دارد آنچه در این کتاب‌ها در دو مقطع اول و دوم متوسطه مشاهده نمی‌شود و جای خالی آن احساس می‌شود نمایشنامه است با توجه به این که شکسپیر نمایشنامه‌نویس معروفی و توانایی است، این نشان می‌دهد که مؤلفان کتاب درسی در انتخاب محتوا از ادبیات جهان سلیقه‌ای و بی‌توجه به ادبیات غالب جهان عمل کرده‌اند.

نمونه شکل:

پراکندگی جغرافیایی ادبیات جهان در کتاب‌های اول و دوم متوسطه

نام درس	کشور	پایه	شعر یا نثر	نام نویسنده یا شاعر	مترجم	محتوا	پراکندگی جغرافیایی
آدم‌آهنی و شاپرک	لیتوانی	هفتم	نثر	ویتاتو ژلینسکای	ناهدید آزادمنش	رمزی و نمادین	اروپا
ما می‌توانیم	اروپا	هفتم	نثر	کلیک مورمان	پروین قائمی	رمزی و نمادین	اروپا
پیر دانا		هفتم	نثر	نامشخص	فتح‌الله دیده بان	تعلیمی
پرنده آزادی	فلسطین	هشتم	شعر	محمود درویش	نامشخص	پایداری و مقاومت	خاورمیانه
کودکان سنگ	سوریه	هشتم	شعر	نزار قبانی	عبد الرضا رضایی نیا	پایداری و مقاومت	خاورمیانه
راه خوشبختی	هشتم	نثر	نامشخص	نامشخص	تعلیمی	آمریکا
آن‌سوی پنجره	هشتم	نثر	نامشخص	نامشخص	تعلیمی	فرانسه
آرزو	فرانسه	نهم	شعر	ویکتور هوگو	نامشخص	تعلیمی و اخلاقی	فرانسه
شازده کوچولو	فرانسه	نهم	نثر	آنتوان دونست	ذکر نشده	فلسفی و نمادین	اروپا

			اگزوپری				
اروپا	تعلیمی	ذکر نشده	رابرت فیشر	نثر	نهم	آمریکا	دو نقاش
خاورمیانه	وطن‌دوستی	ذکر نشده	نزار قبانی	شعر	دهم	سوریه	سپیده‌دم
اروپا	جاودانگی نیکی و تجلی درون انسان پس از مرگ	ذکر نشده	فرانسوا کپه	نثر	دهم	فرانسه	مزار شاعر
اروپا	عظمت خدا	ذکر نشده	آنده ژید	نثر	دهم	فرانسه	عظمت گناه
اروپا	نیکی و خیرخواهی	ذکر نشده	لئو تولستوی	نثر	دهم	روسیه	سه پرشش
هند	قدردانی از نعمت‌های خداوند	ذکر نشده	زابیندرانات تاگور	شعر	یازدهم	هند	خاموشی دریا
خاورمیانه	باارزش دانستن کار	ذکر نشده	جبران خلیل جبران	نثر	یازدهم	لبنان	تجسم عشق
اروپا	ستایش خداوند	ذکر نشده	ولفگانگ فون گوته	نثر	یازدهم	آلمان	خوان عدل
آمریکا	تلاش و کوشش و انگیزه و امید	سودابه پرتوی	ریباخ چارد	نثر	یازدهم	آمریکا	اذر باد
آمریکا	عشق و پایداری	ذکر نشده	پاپلو نرودا	نثر	دوازدهم	شیلی	خنده تو
اروپا	محدویت انسان از درک جهان	ذکر نشده	یوهان فردریش شیلر	نثر	دوازدهم	آلمانی	مسافر
اروپا	ارزش عشق و مقدس بودن	ذکر نشده	شکسپیر	نثر	دوازدهم	انگلیس	عشق جاودانی

اروپا	عشق به وطن و میهن پرستی	عبدالحسین زرین کوب	آلفنوس دوده	نثر	دوازدهم	فرانسه	آخرین درس
-------	-------------------------------	-----------------------	----------------	-----	---------	--------	--------------

مشارکت نویسندگان

پایان نامه توسط ناهید عساکره نوشته شده و پایان نامه‌ای با این عنوان هم توسط این جانب نوشته شده است و استاد راهنما صرفاً این جانب را در نوشتن راهنمایی کرده است.

تشکر و قدردانی

مقاله حاصلی از پایان نامه است و کد رهگیری پایان نامه در ایرانداک ۲۹۷۰۷۴۱

تعارض منافع

«هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

- Afkhami Aghda, Reza Jamshidi Fatemeh (2018), Nostalgia in Nizar Qabbani's poetry, International Conference on Literary Studies, Language and Cultural Communication, pp. 2-17
- alfa Khoury, Hana (1986), Al-Jamae fi Tarikh al-Arabi, J.A., Beirut: Dar al-Jabal. [InPersian]
- Al-Naqash, Raja (2018). Mahmoud Darwish, the poet of the occupied land, Beirut: Dar Al-Hilal. [In Persian]
- 4- Bach, Richard (1362), A bird named Azar Bad. Translated by Soudabe Partovi. Tehran: Amir Kabir. [InPersian]
- Bahram Parvar, Siamak (2004), Pablo Neruda, Winter Literary Journal, No. 45, pp. 30-49.
- Dodeh, Alfenos (2013), selected stories, spiritual translation of Arbab and others, Tehran: Jami Publications. (In Persian)
- Educational Planning and Research Organization (2019), Farsi 7th grade, 1st grade, 4th edition, Tehran: Iran Textbook Publishing Company. [InPersian]
- Educational planning and education organization (2019), 11th grade Farsi, 1st year of high school, 4th edition, Tehran: Iran textbook publishing company [InPersian]
- Xupery, Antoine de Nest (2012). Small Prince, translated by Farzam Habibi, Tehran: Chalcheleh Publications. [InPersian].
- Faradanesh, Hashem, Zohra, Shiran (2017), "Analysis of the content of the Persian text book (5) third year of the new system of secondary education

- and the review of the opinions of the relevant teachers", Science and Research Journal of Azad University, pp. 131-137.
- Gilbert, Rit (1367). Seven Voices, translated by Nazi Azima, Tehran: Aghaz Publishing. [In Persian]
- Haddadi, Mohammad Hossein, (1385), "The influence of Hafez and mystical love in the creation of Eastern-Western Diwan", Foreign Language Studies, No. 34, pp. 47-69. [In Persian]
- Hashemi Bata, Tahereh (1398), content analysis of general textbooks of the first secondary school based on the level of attention to the topics of world education, Master's Chorology Thesis, S hahid Rajaei University of Education, University of Literature and Human Sciences. [In Persian]
- Hugo, Victor (2014). Binavayan, two volumes, translated by Nasrin Tolai and Nahid Malkouti, Tehran: Negah Publications. [In Persian].
- Jafari, Samaneh; Alizadeh Mersht, Mohammad (2019), a critical study of selected texts from the world literature in secondary Persian books in the absence of literary schools, Journal of Poish in Humanities Education, Farhangian University, No. 18, pp. 41-55. [In Persian]
- Mirzadeh, Zahra (1400), criticism and analysis of the book "The Little Prince", Islamic Jihad Articles Database .[In Persian]
- Moshemi, Mohammad Hossein (1378), Pablo Neruda. Poet of Earth, Persian Language and ^{Literature} Development Magazine, No. 51, pp. 27-30. [In Persian]
- Nadimi, Mohammad Taqi and Borujj Mohammad Hossein (2010), Education and training in three stages, Mehrdad, Tehran, fifth edition. [In Persian]. (یک نویسنده)
- Pezohesh Organization and Educational Planning (2019), Farsi, 8th grade, 1st high school, 4th edition, Tehran: Iran Textbook Publishing Company. [In Persian].
- Pezohesh Organization and Educational Planning (2019), Farsi ninth grade, first year of high school, fourth edition, Tehran: IranTextbook Publishing Company. [In Persian]
- Pezohesh Organization and Educational Planning (2019), Persian 10th grade of the first secondary school, 4th edition, Tehran: Iran Textbook Publishing Company. [In Persian]
- Pezohesh and educational planning organization (2019), 12th grade Farsi, 1st high school, 4th edition, Tehran: Iran textbook publishing company
- Sattari, Atta Allah (1379), Analysis of the content of Persian books of the second secondary school in terms of the conce pt of literature based on Leach's theory, master's thesis, Isfahan, Farhangian University of Arts. [In Persian].
- Saadzadeh, Maryam (2017), a review on new Persian books for the second secondary period, Persian language and literature education, number 124, pp. 41-36. [In Persian]

- Shakespeare, William (2014), an eleven-volume collection of Shakespeare's stories, translated by Javad Tatnejad: Nilofar Publications. [In Persian].
- Tagore, Rabindranath (2017), Rabindranath Tagore's book, a selection of Rabindranath Tagore's poems, translated and selected by Fethullah Mujtaba, Tehran: Hermes Publications. [In Persian]
- Zandi, Masoumeh, (2013), "Translation of the Shahnameh and its influence on the works of Hugo, Lamartine and Coupe", *Literature and Foreign Languages Quarterly*, 49-70. Islamic Azad University, Sasandaj Branch, No. 18, Bahar, pp. 70-70 49. [In Persian]
- Zardakhshoui, Bakhtiar Mehdi (1397), structural and content analysis of Persian books in the second year of high school, Master's thesis, Shahid Bahonar Campus, Isfahan. [In Persian]